

РЕЦЕНЗИЯ

За преподавателската и научната дейност на доц. д-р Тодор Румянов Полименов, кандидат в конкурс за професор по 2.3. Философия (Логика), обявен в ДВ, бр.44 от 29.05.2018 г. за нуждите на Катедра „Логика, етика и естетика“, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Информация за конкурса и процедурата

Конкурсът се провежда за нуждите на Катедра „Логика, етика и естетика“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ като процедурата е започнала преди влизането в сила на промените в ЗРАСРБ и върви според предходната нормативна уредба. От приложения списък на публикациите и допълнителни данни за дисертационните трудове се вижда, че кандидатът има постижения, с които значително надхвърля заложените в тези промени минимални изисквания за професорска длъжност.

Данни за кандидата

Познавам кандидата за професор повече от 10 години от времето, когато бях рецензент в процедурата му за придобиване на ОНС „Доктор“ по научна специалност „Логика“ за дисертационен труд „Готлоб Фреге и възникването на модерната логика“ през 2006 г. Тогава напълно убедено дадох своята позитивна оценка за тази дисертация и гласувах за присъждането му на докторска степен по логика. Бил съм рецензент на Тодор Полименов и в неговата доцентура през 2013 г. с един много добър хабилитационен труд, публикуван като книга: „Субстанции, универсалии, пропозиции. Метафизика и философия на езика“. Целя високо дейността му също като съставител, преводач и научен редактор на сборниците „Философия на логиката“, на томче на „Критика и хуманизъм“ за философията на езика през 2010 г., юбилейния том за проф. Витан Стефанов и в организацията на научни конференции, сред които тези за проф. Добрин Спасов, юбилейната за Витгенщайн във Виена през 2018 г. и редица други. Научно-изследователските му посещения в Германия, Австрия, Франция са респектиращи и допринасят за неговия сериозен авторитет сред ангажираната с тази тематика професионална общност.

В академичното и научното развитие на доц.д-р Тодор Полименов се наблюдават последователност, целенасоченост, умение да общува с изследователи от

различни страни и да работи ефективно по научни проекти. Същевременно той е един от най-активните преводачи във философската общност.

Описание на научните трудове за участие в конкурса

Доц. д-р Тодор Полименов има внушителен като брой, съдържание и представителност списък на публикациите, който включва две монографии, 22 статии, интервюта, 5 рецензии и 16 превода. От тях за участие в професорския конкурс са представени една монография и три сериозни студии. Всички те не повтарят постижения, за които му е присъдена ОНС „Доктор“ и академичната длъжност „Доцент“. Смятам за пропуск обстоятелството, че в конкурса не са приложени и неговите изключително професионални преводи.

Монографията „Истина и смисъл. Категории на логическия анализ на езика“ (издателство „Св. Климент Охридски“) е в обем 383 страници и представлява най-обемното и цялостно представяне на български език на актуални теми от съвременната философия на логиката и философия на езика – история на логическия анализ на езика, и категориите на този анализ. Преподаването на логика и философия на езика у нас отдавна имаше нужда от публикуването на подобно цялостно изследване, което може да се използва като учебник.

Предложените оригинални научни студии са посветени на изключително актуални теми. Студията „Semantic and Pragmatic Aspects of Frege’s Approach to Fictional Discourse“, публикувана в сборник в Издателство Springer, е посветена на реконструиране на схващанията на Фреге за фикцията. В юбилейния сборник за проф. Витан Стефанов доц. д-р Тодор Полименов публикува студията „Логическата нотация на Фреге“ е изследване, в което се защитава създадената от немския логик логическа нотация срещу някои опити за нейната „модернизация“. Излязлата през 2013 г. на немски език студия „Teile des Sinns und Teile der Bedeutung“ подлага на разглеждане понятието за „част на смисъла“, или по-конкретно за „част на една мисъл“ – на основата на дискусията между Фреге и логическия атомизъм на Ръсел и Витгенщайн относно въпроса за частите на предметите и частите на фактите.

Представените публикации се отличават с ясен и точен език, аргументираност и умение за разгръщане на оригинални идеи. Тяжно предимство е полемичния стил на изложения, в който не се представят окончателни решения, а се задават въпроси и се търсят отговори. Това дава възможност на читателя да съпреживее интелектуалните

търсения и колебания на техния автор, да потърси допълнителни аргументи в полза на представените твърдения. Публикациите са самостоятелно дело на един зрял автор с ясни теоретични виждания и умение за провеждане на фундаментални изследвания. Доц.д-р Тодор Полименов убедително се утвърждава като водещ не само в мащабите на нашата научна общност изследовател на Фреге и значението на неговите идеи във философията на логиката.

Научни приноси

Научните постижения на доц.д-р Тодор Полименов могат да бъдат определени като открояване на нови аспекти и решаването на значими проблеми с приложно значение в контекста на познати теории и дискусии в съвременната немскоезична философска и логическа мисъл. Ще се опитам да анализирам по-важните от тях.

Бих искал категорично да подчертая, че монографията „Истина и смисъл“ представлява мащабен и систематичен анализ на езика на съвременната формална логика. В нея са подложени на изясняване основни понятия на логиката като „твърдение“, „условия за истинност“, „предикат“, „пропозиция“ и др. като ги въвежда стъпка по стъпка на базата на анализ на конкретната практика на говорене и мислене във всекидневието и в научната дейност и с помощта на обсъждане и разбор на множество конкретни примери. Изключително добро впечатление прави и обстоятелството, че реализираният анализ не е самоцелен, а се извършва с оглед на определени критерии и ориентири като философските понятия за истина и разбиране. Изложението му за тези понятия е сред най-интересните страници в книгата „Истина и смисъл“. Истинността не се отнася до самите изречения, а до техния смисъл. Доц. д-р Тодор Полименов аргументира тезата, че пропозиционалното мислене е свързано с разбирането на пропозиционалния език, чрез който твърдим и обосноваваме. Думата „разбиране“ произхожда от практиката на езиковото общуване. Така той се противопоставя на идващия от традицията на Декарт възглед, че мисленето предхожда езиковата практиката. Тези епистемологични идеи се отразяват и на схващането на предмета на логиката.

Необходимо е също да се подчертае, че систематичност на анализа до голяма степен придава избраният подход – основните понятия на логическата теория биват въведени последователно като се започва с най-общи езикови феномени като речевите актове и последователно се навлиза във все по-големи детайли и уточнения.

Оригиналността произтича от опирането върху речевите актове и от разискването на логическите категории в определена последователност. По този път се проясняват все нови и нови логически категории като тези за изречение, пропозиция, смисъл, референция, предикат, логически частици и др. Този подход интегрира методите на философската логика с тези на философията на езика.

Много положително е и обстоятелството, че в монографията не се оставя настрана въпроса за историческия генезис на практикувания в него анализ на езика. Критически са анализирани основните подходи към логическата тематика, развити във философската традиция. Независимо от задълбоченото пътуване от Аристотел към Средновековието и Новото време, възникването на съвременната логическа теория е в центъра на изследователския интерес. Тодор Полименов разглежда философската логика като философия на модерната логика, или като изясняване на нейния език, аналитична дейност за разглеждане на логическите категории. Това позволява историческия анализ да бъде съчетан с предметно-теоретичен, което е сред основните достоинства на монографията. Всяко връщане към исторически анализ е оправдано от ангажимента с определена теоретична теза. Това определено е свидетелство за израстване, защото в предходните публикации на доц. д-р Тодор Полименов определено доминира историческият подход.

Мога да отбележа, че не съм склонен да приема без уговорки свързването на предмета на логиката само с изводимостта, защото това поставя под въпрос принадлежността на темите за индукцията, модалните понятия, неформалните елементи в аргументацията. Той вижда исторически аргументи за това в третирането на прехода в логиката от учение за формите на мисленето към учение за изводимостта. Следва да се признае, че доц. д-р Тодор Полименов последователно отстоява тази гледна точка, а тя има и достатъчно много последователи. Все пак склонен съм да видя известно отстъпление от тази последователност в третирането на езика като универсален посредник, а не като изчислителна система, както би било естествено в контекста на „твърдото“ разбиране за предмета на логиката.

Бих искал да обособя като значим приносен момент експликацията на централната логическа категория в неговата интерпретация – отнасяща се до смисъла на изречението. Полименов основателно защитава тезата, че тя не може да се обясни в рамките на една чисто екстензионална семантика, каквато е развитата в традицията на Витгенщайн, Тарски, Тугенхад и Дейвидсън истинностно-кондиционална семантика, а би следвало да се допълни с една интензионална семантика, в рамките на която да

бъдат разгледани отделни аспекти на изреченията. За да обоснове собствена концепция по въпроса за смисъла на едно изречение Полименов стъпва на концепциите на Карнап, Фреге и Крипке, които насочват към модалността „възможност“ и понятието за възможен свят. В този смисъл изследването поставя акцент върху разработването на категориите за смисъла на съставлящите изречението части на този „смисъл“.

Към оригиналните научни постижения отнасям също проведения анализ на историята на систематичните занимания с езика, обсъждането на разграничението между езика като действие и като система, семантичката интерпретация на логическите категории, опитите за изясняване на отношенията между понятията за смисъл и за условия за истинност, разработването на разграничението между логически просто и съставно изречение, въведеното понятие за „елементарно изречение“, обвързването на темата за абстракцията с понятието за „интензия“ при говоренето за пропозиции и за понятия.

Сред научните резултати на кандидата за професор бих искал да поставя успешните усилия да се представи влиянието на новаторските идеи на Фреге върху съвременните дискусии във философията на логиката. Това е постигнато не само в монографията, но и в представените студии. Така в първата от тях, той показва, че Фреге антиципира редица възгледи за логическия статус на фикционалната реч, развити по-късно от Сърл на основата на неговата теория за речевите актове. Новаторско значение в анализа на Полименов има и разглеждането на онтологията на фикционалните обекти, по отношение на което не е запазено аргументирано становище на Фреге.

Очертаването на влиянието на Фреговите резултати върху съвременните идеи е в основата и на защитата на значението на неговата логическа нотация в споменатата студия от 2015 г. Показано е, че тя има специфики, които са интересни от философска гледна точка, и те не бива да бъдат загубени чрез „модернизация“.

За постиженията на доц. Полименов свидетелства внушителния за философи-хуманитаристи брой рейтингови цитирания в световноизвестни бази данни като Web of Science, Scopus, CEEOL, Google Scholar. Цитиранията от български автори също са голям брой и свидетелстват за влияние и признание на неговите публикации.

Не намирам информация дали е ръководил докторанти, но убедено му препоръчвам да се ангажира и с подобен тип академична дейност. Все пак неговата организационна дейност за конференции, професионалната организация и проекти частично компенсират тази липса.

Преподавателска работа

Тодор Полименов е редовен доцент в Катедрата по логика, етика и естетика на Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Мога убедено да твърдя, че богатото му научно творчество може да бъде използвано в преподавателската му работа със студентите, а резултатите му – успешно апробирани. Той умее да направи логиката интересна с успешното съчетаване на исторически и предметно-теоретичен подход, с уменията да поставя и да търси отговори на важни въпроси. Научните му резултати се опират на огромен преподавателски опит – от 2003 г. преподава на студентите курс по философска логика. Новото качество от тези натрупвания определено присъства в книгата „Истина и смисъл“ и в предложените монографии.

Доц. д-р Тодор Полименов е гостувал по Програма „Еразъм“ през 2010 и 2013 г. в Университета Париж 1 Пантеон Сорбоната, който е достатъчно авторитетно академично средище. Инициатор е на договора с този университет.

Печели стипендии и участва в работа по проекти в Норвегия, Австрия, Германия.

При избора за професор трябва да се отчете неговата роля за организиране на авторитетни научни форуми, установяването на международни връзки по линията на Програма „Еразъм“, връзките с изследователите на Витгенщайн и редица други. Големият брой реализирани преводи са с безценно значение за нашето обучение по логика, философия на езика и история на философията.

Към оценката на преподавателската и организационна дейност ще прибавя и обстоятелството, че доц. д-р Тодор Полименов е в предните редици на усилията за изграждане и утвърждаване на професионална организация на българските философи. 4 години и е бил секретар и шест – заместник-председател на Сдружението на университетските преподаватели по философия.

Заклучение

В заключение мога да изразя отново своето изцяло положително отношение към научните приноси и публикациите на доц. д-р Тодор Полименов като убедено призовавам журито и ФС на Философски факултет да го изберат за професор по логика (професионално направление 2.3 Философия) в конкурса на Катедра „Логика, етика и естетика“. Научните постижения в неговите публикации издигат високо престижа на

българската философска логика и утвърждават нейното авторитетно международно присъствие. Той е сред тези относително млади български изследователи, които със своята дейност очертават по-доброто бъдеще на нашата философска наука.

01.11.2018 г.

С УВАЖЕНИЕ:

(проф.д.н. Вихрен Янакиев Бузов,
ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“)